

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ในระดับพื้นที่จังหวัด*

DEVELOPMENT OF A LEARNING PROCESS IN PROMOTING CAREER EDUCATION AT THE PROVINCIAL LEVEL

นวพรรณ อินทิววงศ์

Nawaphan Intawong

ชินชนก โควินท์

Chuenchanok Kovin

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University, Thailand

E-mail: Intawong.nawaphan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรี และตราด ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแบบอุปนัย ผลการวิจัย พบว่ากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของจังหวัดชลบุรีและตราดมีรูปแบบใกล้เคียงกัน ได้แก่ 1) รวมคน คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มารวมตัวกันวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพโดยมีคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดประสานงานจนเกิดเป็นภาคีเครือข่าย 2) ร่วมคิด คือ ภาคีเครือข่ายร่วมระดมความคิดกำหนดแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดให้สามารถขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม 3) ร่วมทำ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดกลไกของจังหวัด พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ จัดเวทีบูรณาการ จัดทำแผนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ หลักสูตรอาชีพและติดตามประเมินผล รวมถึงรณรงค์สื่อสารภายในจังหวัด 4) ร่วมสรุปบทเรียน คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมประเมินผลการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด แล้วถอดบทเรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน และ 5) ร่วมรับผลการกระทำ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมรับผลจากการดำเนินงานส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่

* Received 4 September 2020; Revised 23 October 2020; Accepted 22 November 2020

เช่น จังหวัดมีแผนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มีหลักสูตรอาชีพ มีผู้เรียนสายอาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น ทำให้ได้รับการยกย่อง เกิดความภาคภูมิใจ และในขณะเดียวกันก็ร่วมรับปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, การส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ, ระดับพื้นที่จังหวัด

Abstract

The objectives of this research article were to studying the development of a learning process in promoting career education at the provincial level using a qualitative research method. The methodology consisted of a literature review and interviews with people involved in the learning process of career education in Chonburi and Trad provinces. The interviewees were representatives from the education, civil society, and local sectors. Data were analyzed using content analysis with analytical induction. The results showed that the patterns of the learning process in promoting career education at the provincial level of Chonburi and Trad were similar. To illustrate, they 1) collaborated manpower, which meant that stakeholders who were aware of the importance of career education worked collaboratively to analyze its present conditions, problems, and needs. Provincial education reform committees organized such collaboration, which later became associate networks, 2) they thought collaboratively, which referred to the collaboration among associate networks to brainstorm and set guidelines to promote the learning process in career education at the provincial level with substantial progress, 3) they worked collaboratively, which referred to stakeholders collaboratively promoting developmental mechanisms at the provincial level, information development, different integrated stages, career education, career curriculum and evaluation plans, and communication campaigns in the province, 4) they concluded the lessons collaboratively, which referred to the stakeholders collaboratively evaluated the operating results of the provincial promotion of the learning process in career education, and then analyzed such results for future improvements and development, and 5) they accepted consequences collaboratively, which referred to stakeholders accepting the results of their performance on career education promotion at the provincial level. For example, if there was a provincial career education plan,

career education curriculum, or increased students in the career education program, such incidents would bring about praise and pride. At the same time, problems and obstacles were also accepted collaboratively for future improvements.

Keywords: Learning Process, Development of Career Education, Provincial Level

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพได้เป็นประเด็นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา สืบเนื่องจากประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นแรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมโลกที่กดดันให้ประเทศต้องเร่งเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับความพยายามลดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และการแก้ปัญหาความยากจนที่ยังคงเป็นปัญหาสะสมของประเทศ ซึ่งในการนี้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพตามบริบทตลาดงานสมัยใหม่และการพัฒนาคนให้ทันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องสำคัญ การจัดการศึกษาที่ผ่านมาทำให้สัดส่วนของประชากรที่จบการศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. หรือปริญญาตรีเพิ่มสูงขึ้น แต่คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับกลับลดลง และไม่เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงาน และความต้องการของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ซึ่งอาจทำให้ประเทศไทยไม่สามารถรับมือกระแสการเปลี่ยนแปลงและผันผวนในระบบเศรษฐกิจโลกที่มีผลกระทบต่อถึงกันหมดและไม่อาจเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้ จากข้อมูลของสำนักสถิติแห่งชาติพบว่ามีจำนวนผู้ว่างงานในเดือนกันยายน 2560 จำนวน 4.43 แสนคน เดือนกันยายน 2561 จำนวน 3.73 แสนคน (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2561) ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาแล้วยังว่างงานอย่างต่อเนื่อง สังคมไทยจึงเริ่มมีการตื่นตัวด้านการจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับทักษะในด้านการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากการประกาศยุทธศาสตร์การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำ ของกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ ในปี 2555 เป็นต้น

การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหากใช้การจัดการเชิงพื้นที่ ที่มีกลไกการจัดการระดับพื้นที่ต้องปฏิรูปการผลิตและการพัฒนาคนของพื้นที่ ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและความต้องการของสถานประกอบการในพื้นที่ ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ มีการกำหนดแผนการผลิตและพัฒนากำลังคนร่วมกับสถานประกอบการ เร่งรัดการผลิตกำลังคนสาขาที่ขาดแคลน รวมทั้งอาชีพที่สร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาบนฐานการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำของทุกภาคส่วนในพื้นที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) โดยสถานศึกษาสถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพต้องร่วมมือหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ให้เชื่อมโยงกับตลาดแรงงาน เพื่อผลิตกำลังคนที่มีทักษะ ความรู้ ความสามารถและสมรรถนะ ในการปฏิบัติงานตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานหรือสามารถเป็นผู้ประกอบการในพื้นที่ของตนได้อย่างแท้จริง (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ซึ่งในพื้นที่จังหวัดมี คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัด (กศจ.) ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการศึกษา มีโครงสร้าง คณะกรรมการ ประกอบด้วยตัวแทนจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีพลังมากพอที่จะ ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ซึ่งที่ผ่านมาจังหวัด นำร่องการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จำนวน 15 จังหวัด ภายใต้โครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ ของสำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) (สำนักงานส่งเสริม คุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน, 2559) โดยมีจังหวัดที่มีเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อ อาชีพ และมีผลการปฏิบัติที่ดี เป็นรูปธรรม ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดตราด

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดของจังหวัดที่มีการการปฏิบัติที่ดีเพื่อนำเสนอเป็นตัวอย่างและ แนวทางการดำเนินงานแก่จังหวัดอื่น ๆ ภายใต้โครงสร้างการศึกษาใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่ จังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับ พื้นที่จังหวัดของจังหวัดที่มีการปฏิบัติที่ดี ได้แก่ จังหวัดชลบุรีและตราด โดยได้ดำเนินการ มีรายละเอียดตามหัวข้อหลักดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำของจังหวัดชลบุรีและ จังหวัดตราด จาก 3 ส่วน ได้แก่ เอกสาร เว็บไซต์ และบุคคล จังหวัดละ 12 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากภาคการศึกษา จำนวน 3 คน ภาคประชาสังคม จำนวน 3 คน ภาคเอกชน จำนวน 3 คน และภาคท้องถิ่น จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวคำถามแบบปลายเปิดเพื่อ รวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย คำถามเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการ ศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด องค์กรความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และปัจจัยที่มีผลต่อ กระบวนการเรียนรู้ ทั้งปัจจัยที่สนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยแบบ สัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน

3. การรวบรวมข้อมูล

3.1 การศึกษาเอกสาร และเว็บไซต์ โดยเก็บข้อมูลทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary source) และเอกสารชั้นรอง (Secondary source) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด

3.2 การสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth interview) และวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้ง 2 ส่วนมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytical induction)

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด ผลการศึกษามีดังนี้

กรณีศึกษาจังหวัดชลบุรี

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดชลบุรีได้จัดการศึกษาเพื่ออาชีพหรือเพื่อการมีงานทำประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรม ดังนี้

1.1 เกิดพลังการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการนำของผู้ว่าราชการจังหวัด สามารถเตรียมคนเข้าสู่โลกของการทำงาน

1.2 สามารถเพิ่มจำนวนนักเรียนระดับอาชีวศึกษา จากร้อยละ 53 เป็นร้อยละ 58

1.3 มีการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสู่โลกของงานให้ผู้เรียนทุกระดับ ภายใต้ “ชลบุรีโมเดล” ที่ประกาศหลักสูตรครอบคลุมสถานศึกษาทั้งจังหวัด 521 แห่ง

2. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบกรอบกระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

2.1.1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการมีงานทำตามแนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

2.1.2 ยุทธศาสตร์ตามแผนงานการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพแบบบูรณาการประกอบด้วย 1) ยุทธศาสตร์พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในพื้นที่ 2) ยุทธศาสตร์

พัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์และภาคบริการ 3) ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว
4) ยุทธศาสตร์พัฒนาทักษะการทำงาน/การเรียนรู้ต่อสายอาชีพ และ 5) ยุทธศาสตร์พัฒนาองค์
ความรู้ให้กับผู้ประกอบการอาชีพด้านเกษตร

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

2.2.1 การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศระดับจังหวัด

2.2.2 การจัดเวทีบูรณาการในจังหวัด เช่น 1) จัดเวทีเสวนาภายใต้
“ชลบุรีโมเดล” 2) จัดงานมหกรรมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ทุกปี 3) จัดการสนทนากลุ่ม
ในระดับโรงเรียน/สถานศึกษา

2.2.3 การจัดทำแผนพัฒนากำลังคนและติดตามประเมินผล

2.2.4 การจัดทำหลักสูตรการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ตั้งแต่
ระดับปฐมวัยถึงระดับอาชีวศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและภาคเอกชนเพื่อ
ตอบโจทย์พื้นที่

2.2.5 การรณรงค์สื่อสารภายในจังหวัด ใช้รูปแบบการรณรงค์สื่อสาร
โดยใช้ “ชลบุรีโมเดล” ใช้การสื่อสารผ่าน 6 กระบวนการ “ซง เซียร์ เชื่อม ชี(เป้า) แอร์ เซ็ค”

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

2.3.1.1 ภาวะผู้นำ โดยมีอดีตผู้ว่าราชการจังหวัด ที่
สนับสนุนและส่งเสริมให้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัดเกิดผลเป็นรูปธรรม และผู้ว่า
ราชการจังหวัดคนต่อมาก็ได้สานต่อการดำเนินงาน ทำให้สามารถผนึกกำลังของหลายฝ่ายเข้า
มาทำงานร่วมกันในการเตรียมเด็กรุ่นใหม่เข้าสู่โลกของการทำงานในพื้นที่

2.3.1.2 การมีคณะกรรมการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัด
ชลบุรี โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นประธาน มีคณะทำงานระดับจังหวัด 5 คณะ ได้แก่
1) คณะทำข้อมูลจังหวัด 2) คณะทำแผนยุทธศาสตร์ 3) คณะจัดทำหลักสูตร 4) คณะนิเทศ
ติดตาม และ 5) คณะรณรงค์สื่อสาร

2.3.1.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้องกับการจัด
การศึกษาจังหวัดชลบุรี ทั้งภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่น
ร่วมกันจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

2.3.1.4 การสนับสนุนงบประมาณจากภาคท้องถิ่น เช่น
องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

2.3.1.5 การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้
สร้างกระแสเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน ให้เห็นความสำคัญ และมี
ทัศนคติที่ดีต่อการศึกษายาอาชีพ โดยใช้สื่อมวลชนท้องถิ่น และสื่อส่วนกลาง

2.3.1.6 การได้รับการสนับสนุนทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลบางพระ ช่วยเหลือด้านการทำวิจัย เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

2.3.2.1 กรอบคิดของระบบการศึกษาที่มีวัฒนธรรม วิธีคิด และวิธีการแบบเดิม เช่น การใช้ผลคะแนน O - Net เป็นเครื่องชี้วัดตัดสินความสำเร็จทางการศึกษาเพียงด้านเดียว

2.3.2.2 ค่านิยมของผู้ปกครอง ที่ต้องการให้ลูกหลานจบการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมุ่งให้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา ทำให้เสียโอกาสในการเข้ารับการศึกษาเพื่ออาชีพ

กรณีศึกษาจังหวัดตราด

1. สภาพความสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด

จังหวัดตราดประสบความสำเร็จด้านการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผลการศึกษามีดังนี้

1.1 มีกลไกความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการทำงาน และการประกอบ อาชีพที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.)

1.2 มีศูนย์ข้อมูลสารสนเทศด้านอาชีพและนักเรียนรายบุคคลที่สนับสนุนและเชื่อมต่อการปฏิบัติงาน และตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน

1.3 มีแผนการศึกษาอาชีพระดับชั้นมัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตราด 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ การเกษตร การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว ใน 4 สาขาหลัก คือ 1) สาขาการเกษตร 2) สาขาการค้าชายแดน 3) สาขาขนส่ง และ 4) สาขาท่องเที่ยวและบริการ

2. องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

ในการศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดตราด พบกรอบกระบวนการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่

2.1 เนื้อหา องค์ความรู้

2.1.1 แผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ ที่สอดคล้องกับแนวโน้มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด คือ 1) เกษตรปลอดภัย 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) ช่องทางการค้าชายแดน

2.1.2 การผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อรณรงค์สื่อสารให้สังคมมีความตระหนัก เจตคติ การรับรู้ เกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพ

2.1.3 กลยุทธ์ของจังหวัดในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ได้แก่ 1) สนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัดตราด 2) สนับสนุนให้เกิด

แผนพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับอาชีพจังหวัดตราด 3) พัฒนารูปแบบเตรียมความพร้อมการจัดการศึกษาเครือข่ายสัมมาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระบบแนะแนว และ 4) สร้างความตระหนักเจตคติการรับรู้ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อสัมมาชีพ

2.2 กิจกรรมการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราดมีกิจกรรมตามกระบวนการดังนี้

2.2.1 การสนับสนุนความเข้มแข็งกลไกการจัดการศึกษาสัมมาชีพจังหวัดตราด ระหว่างหน่วยจัดการศึกษาและหน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถทำงานได้ต่อเนื่อง

2.2.2 การสนับสนุนให้เกิดแผนพัฒนากำลังคน จังหวัดตราด

2.2.2.1 ประชุมคณะทำงานรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ ข้อมูลสารสนเทศ และสังเคราะห์ข้อมูล ที่เกี่ยวข้อง เสนอต่อกลุ่มผู้ใช้ข้อมูล อาทิ สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว หอการค้าจังหวัด เขตพื้นที่การศึกษา เพื่อนำ ไปในการจัดทำแผนพัฒนากำลังคน

2.2.2.2 ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนพัฒนากำลังคนจังหวัดตราด ของ 3 กลุ่มอาชีพหลัก คือ ด้านเกษตร ด้านการค้าชายแดน และด้านการท่องเที่ยว

2.2.2.3 ปรับปรุงหลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาสัมมาชีพ 3 กลุ่มอาชีพ เน้นที่การพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ใน 4 สาขาหลัก คือ สาขาการเกษตร สาขาการค้าชายแดน สาขาขนส่ง และ สาขาท่องเที่ยวและบริการ

2.2.3 การพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระบบแนะแนว

2.2.4 สร้างตระหนัก เจตคติ การรับรู้ ของสังคมสู่การศึกษาเพื่อสัมมาชีพ (รณรงค์ สื่อสาร) โดยผ่านคำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้”

2.2.5 การถอดบทเรียนความสำเร็จการดำเนินโครงการ และนำเสนอผลการดำเนินงานต่อสาธารณชน

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้

2.3.1 ปัจจัยที่สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้

2.3.1.1 ภาวะผู้นำ มีตัวแทนที่มาจากภาคประชาสังคม เป็นแกนนำหลักในการทำงาน ซึ่งมีความสามารถในการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดตราด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด ให้การสนับสนุน

2.3.1.2 มีพื้นที่ให้สถานศึกษาได้นำเสนอหรือแสดงผลงาน
การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเผยแพร่แก่ประชาชนในจังหวัด

2.3.1.3 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัด
การศึกษาในจังหวัดตราด

2.3.1.4 การใช้สื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์ สร้างการรับรู้ และ
สร้างกระแสเพื่อเปลี่ยนทัศนคตินักเรียน ผู้ปกครอง

2.3.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการเรียนรู้ คือ นโยบายการจัด
การศึกษาอาชีพไม่มีความต่อเนื่อง จึงทำให้เป้าหมายการทำงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
และพ่อแม่ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจเรื่องการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างแท้จริง อีกทั้งมีค่านิยมให้บุตร
หลานเรียนสายสามัญ

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและ ตราด

ผู้วิจัยได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัด
ชลบุรีและตราด ตามขั้นตอนทั้ง 5 ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ จังหวัด

กระบวนการ เรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
1. รวมคน	ผู้ว่าราชการจังหวัดร่วมกับสพป.ชลบุรีเขต 1 เป็นแกนนำในการรวมคน มีภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและ อบจ.เป็นแกนหนุน และมีเครือข่ายที่สำคัญคือ กศจ. ร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ	มีตัวแทนจากภาคประชาสังคม เป็นแกนนำ มีผู้ว่าราชการจังหวัด ภาคประชาสังคม และ อบจ. เป็นแกนหนุน และมีเครือข่ายสำคัญคือ ภาคเอกชน ร่วมกันขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ
2. ร่วมคิด	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ร่วมระดมความคิดโดยมีการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำหรือเพื่ออาชีพเป็นโจทย์หลัก ภายใต้ “ชลบุรี โมเดล”	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภาคการศึกษาภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคท้องถิ่น ร่วมระดมความคิดโดยมีการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นโจทย์หลัก ใช้คำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้”
3. ร่วมทำ	ร่วมสร้างกลไกจังหวัด ขับเคลื่อนผ่านเวทีบูรณาการในระดับต่าง ๆ มีรณรงค์เรื่องการศึกษาเพื่อการมีงานทำและส่งเสริมการเรียนต่อสายอาชีวศึกษาอย่างจริงจัง จุดเด่นคือ มีการพัฒนาหลักสูตรเตรียมความพร้อมสู่โลกของงาน ทั้งระดับปถมวัยประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาโดยผวจ. ประกาศให้ใช้ทุกสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรี	ร่วมสร้างกลไกจังหวัด ขับเคลื่อนผ่านเวทีบูรณาการในระดับต่าง ๆ มีการทำงานประสานระหว่างภาคประชาสังคมจิตอาสา ท้องถิ่น และฝ่ายปกครอง เป็นการทำงานแนวราบมีทีมประสานงานภายในท้องถิ่นที่เข้มแข็ง มีการพัฒนาหลักสูตรอาชีพ เน้นที่ระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาใน 4 สาขา คือ เกษตร

กระบวนการเรียนรู้	จังหวัดชลบุรี	จังหวัดตราด
4. ร่วมสรุปบทเรียน	มีการติดตามประเมินผล จัดประชุมถอดบทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัด	มีการติดตามประเมินผล จัดประชุมถอดบทเรียนการดำเนินงานการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำในพื้นที่จังหวัด
5. ร่วมรับผลการกระทำ	ร่วมรับผลจากการดำเนินงาน เช่น จังหวัดมีแผนพัฒนากำลังคน มีหลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำทุกระดับ มีนักเรียนเรียนต่อสายอาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น ทำให้ได้รับการยกย่องชมเชย เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน และร่วมรับปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงาน นำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป	ผู้ร่วมรับผลจากการดำเนินงาน เช่น จังหวัดมีแผนการศึกษาอาชีพระดับชั้นมัธยมที่เชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีหลักสูตรอาชีพ เป็นต้น ทำให้ได้รับการยกย่องชมเชย เกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน และก็ร่วมรับปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานเพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาต่อไป

อภิปรายผล

กระบวนการเรียนรู้ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดชลบุรีและจังหวัดตราด เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน สอดคล้องกับแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ และประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ คือ รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปบทเรียน และร่วมรับผลการกระทำ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการเรียนรู้เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัด ที่เห็นตรงกันว่าจัดการศึกษาเพื่ออาชีพมีความสำคัญและจำเป็นในชีวิตของประชาชนโดยตรง จึงเกิดการรวมตัวร่วมกันคิด ร่วมกันทำกิจกรรม ร่วมกันสรุปบทเรียน เพื่อสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบ และร่วมรับผลของการดำเนินงานทั้งด้านบวกและลบ จากการมีส่วนร่วมดังกล่าวจึงเกิดสัมพันธภาพที่ดีของกลุ่มก่อตัวเป็นเครือข่ายที่มีพลังพอให้ขับเคลื่อนคณะทำงานคณะต่าง ๆ ที่มีกลไกความร่วมมือจัดการศึกษาเพื่ออาชีพที่เชื่อมโยงกับคณะกรรมการการศึกษาจังหวัด (กศจ.) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอาชีพในระดับจังหวัดให้ประสบความสำเร็จ คือ ภาวะผู้นำของผู้นำ กล่าวคือจังหวัดชลบุรี มีผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งให้ความสำคัญอย่างแท้จริง และจังหวัดตราด มีผู้นำไม่ใช่นายก อบจ. แต่เป็นรองนายก อบจ. ซึ่งเป็นผู้มีลักษณะกว้างขวางเป็นที่เคารพนับถือของคนในจังหวัด อีกทั้งการใช้เวทีในระดับต่าง ๆ ที่สร้างการรับรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รมณรงค์สื่อสารให้เกิดกระแสการมีส่วนร่วมในพื้นที่ จนสามารถชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการใช้งบประมาณทั้งจากจังหวัด จากองค์การบริหารส่วนจังหวัด และจากภาคการศึกษาที่อยู่เดิมมาจัดสรรในกิจกรรมโครงการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในพื้นที่จังหวัด นอกจากนี้บริบทของพื้นที่ที่มีส่วนส่งเสริม เช่น จังหวัดชลบุรีประสบความสำเร็จด้านการเพิ่มจำนวนผู้เรียนสายอาชีพเพราะเป็นพื้นที่

อุตสาหกรรมและเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีเศรษฐกิจดี จึงมีโอกาสให้เลือกอาชีพที่หลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544); (ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์, 2542) สอดคล้องกับ อมรวิชช นาคทรรพ ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำของผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่โดดเด่นกว่าจังหวัดอื่น ด้วยบริบทของการเป็นจังหวัดที่มีนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมากบวกกับภาวะผู้นำของจังหวัดและขีดความสามารถในการทำงานเชื่อมประสานภาคีต่าง ๆ ของทีมงานในระดับจังหวัด อีกทั้งมีกลยุทธ์ในการจัดเวทีเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ (Interaction) อย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้นำฝ่ายที่มีสิทธิอำนาจหรือฝ่ายรัฐ (Authority) และการใช้เวทีเหล่านี้ทำให้เกิดการคลายตัวเข้าหากันทั้งสองฝ่าย อันจะเป็นส่วนสำคัญในการเปิดพื้นที่ของการทำงานร่วมกัน รวมทั้งสร้างการยอมรับในบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งจากฝ่ายรัฐที่เคยเป็นผู้กำกับหรือถืออำนาจไว้แต่ฝ่ายเดียวให้เปิดรับการทำงานหรือแม้แต่การร่วมชี้้นำการพัฒนาจากภาคีในภาคประชาสังคม และทั้งกับภาคประชาสังคมเองที่เคยถูกทำให้อยู่ในภาวะไร้อำนาจ (Powerlessness) ให้กลายมาเป็นฝ่ายที่มีบทบาทเชิงรุกร่วมคิดร่วมทำกับภาครัฐมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้าไปมีส่วนร่วมชี้้นำการใช้ทรัพยากรการศึกษาตามสิทธิอำนาจ (Authoritative resources) ของภาครัฐ ซึ่งถือเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จที่สำคัญยิ่งของการขับเคลื่อนงานแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (อมรวิชช นาคทรรพ, 2561) ผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นด้วยทฤษฎี Structuration ของ แอนโทนี กิดเด็นส์ (Giddens, A., 1984) พบว่าความสัมพันธ์ในมิติเชิงทวิภาวะของโครงสร้างของรูปแบบการจัดการศึกษาแบบเดิมในฐานะโครงสร้าง (Structure) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดในฐานะผู้กระทำการ (Agency) กล่าวคือ ผู้กระทำการสร้างแรงกระเพื่อมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ มีการใช้การสื่อสาร (Communication) ด้วยคำขวัญ “ไม่จบปริญญาตรีก็เป็นเศรษฐีได้” (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด, 2561) ซึ่งคำขวัญได้ส่งผลกระทบต่อทัศนคติของผู้เรียน ผู้ปกครอง และประชาชนที่มีต่อการเรียนสายอาชีพ นอกจากนี้ การที่คนในจังหวัดเล็งเห็นความสำคัญจำเป็นในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ จะเกิดเป็นนัยยะสำคัญทางสังคมที่มีความหมาย (Significant) ซึ่งนัยยะดังกล่าวมีส่วนช่วยให้คนในพื้นที่เกิดการยอมรับในคำขวัญที่สร้างขึ้น และผลสำเร็จของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ใช้การรณรงค์สื่อสารให้สังคมรับรู้ เข้าใจปัญหา และสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน ดังเช่น จังหวัดชลบุรีใช้รูปแบบ “6 ช.ขง เชียร์ เชื่อม ชี(เป้า) เช็ค แชร้ ในการสื่อสารผ่าน “ชลบุรี โมเดล” (กนกวรรณ กลินณศักดิ์, 2559)จนส่งผลให้เกิดการควบคุม (Domination) กันเองในพื้นที่ และเกิดเป็นข้อปฏิบัติตามกฎหมาย (Legitimation) ดังเช่นจังหวัดชลบุรีประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาเพื่อการมีงานทำทั้งจังหวัด ที่มีผลบังคับใช้กับทุกสถานศึกษา แผนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของจังหวัดที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามจนพัฒนาเป็นบรรทัดฐาน (Norm) ที่ช่วยสร้างธรรมเนียมปฏิบัติ ให้ย้อนกลับมายังพื้นที่ แม้กระทั่งตัวผู้กระทำการ (Agency) เองก็ยังคงปฏิบัติตามบรรทัดฐานนี้ เมื่อละเว้นการปฏิบัติ พบว่ามีการลงโทษ

(Sanction) เช่น การถูกตำหนิจากต้นสังกัดหรือสังคม นำไปสู่ความคับข้องใจ จนสุดท้ายก็ไม่สามารถทนแรงกดดันของสังคมได้ ต้องกลับเข้าสู่บรรทัดฐานที่กำหนดไว้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดที่เกิดขึ้นนี้เป็นโครงสร้างใหม่ (Structure) ที่เกิดขึ้นได้เพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในจังหวัดที่เป็นผู้กระทำการ (Agency) ในขณะที่เดียวกันรูปแบบการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดก็เป็นตัวกำหนดการปฏิบัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตาม ซึ่งสองสิ่งนี้เกี่ยวข้องพันต้องพึ่งพากันจึงจะทำให้การจัดการศึกษาในระดับพื้นที่จังหวัดประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการเรียนรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้แก่ ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคท้องถิ่นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รวมคน 2) ร่วมคิด 3) ร่วมทำ 4) ร่วมสรุปบทเรียน และ 5) ร่วมรับผลการกระทำ จากการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพของพื้นที่จังหวัด ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เช่น จังหวัดมีแผนการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ มีหลักสูตรอาชีพ มีจำนวนนักเรียนเรียนต่อสายอาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ในการส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัด ควรเปิดพื้นที่การทำงานร่วมกันของหลายฝ่ายในภาคประชาสังคมเพื่อนำไปสู่มีการพัฒนากลไกจังหวัดให้เป็นองค์กรที่มีหลายแกนนำ (Multi - Headed Organization) เพื่อเสริมพลังอำนาจของภาคประชาสังคมตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ รวมถึงเพื่อสร้างและรักษาภาวะผู้นำร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อีกทั้งควรเพิ่มจุดจัดการจากระดับจังหวัดลงไปที่ระดับอำเภอและตำบล เพื่อความยั่งยืนของการทำงานในระยะยาว **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การทำวิจัยครั้งต่อไปควรนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในระดับพื้นที่จังหวัดในจังหวัดอื่น ๆ โดยส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ กลินณศักดิ์. (2559). "6 ช. " ชง เขียว เชื่อม ชี(เป้า) เช็ค แซร์: ประสบการณ์รณรงค์สื่อสารผ่าน "ชลบุรีโมเดล". วารสารสานปัญญาจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้, 2(23), 3-4.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัยแนวความคิดและประสบการณ์. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2542). การจัดการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพลังนิเวศและชุมชน.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). มอการศึกษาโลก. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2559 จาก www.onec.go.th
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). สภาปฏิรูปแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด. (2561). แบบรายงานผลโครงการการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพจังหวัดตราด. ตราด: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดตราด.
- สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน. (2559). จากแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่สู่การสนับสนุนการขับเคลื่อน กศจ. จดหมายถึงเพื่อนสมาชิก, 2(215), 1-2.
- สำนักสถิติแห่งชาติ. (2561). บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาวะการทำงานของประชากร ไตรมาสที่ 1 พ.ศ. 2559. เรียกใช้เมื่อ 22 กันยายน 2562 จาก <http://www.nso.go.th>
- อมรวิรัช นาคทรพร. (2561). รายงานการศึกษาการดำเนินงานโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้ และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkley and Los Angeles: University of California Press.